

The Story of "Ashiq Ghorbani and Pari (Parizad)" in the Narratives of Iran and Turkey

Atekeh Rasmi *¹, Sakineh Rasmi²

Introduction

There is no information about the biography of the Ashiq Ghorbani in the historical sources, but his biography is based on his poems and the story that is said in the name of him and his lover Pari or Parizad, a story that, like other stories of "Ashiqlar", is linked to the myth. In addition to Iran, this story is also famous in the Republic of Azarbaijan and Turkey with differences in peripheral events. Ashiq Ghorbani is one of the famous Ashiqs of the Safavid era. Information about his birth and death are nothing more than conjectures. Although Ashiq Ghorbani is mentioned with the nickname "Direli", there is a debate about the place of his birth and death. From the analysis of his poems, it is clear that he was born in the village of Deiri or Deirili near the region of Qaradagh, and after traveling, he returned to his hometown at the end of his life and died there. However, recently in some studies, it has been said that the village of Dirir or Deirili was the place of birth and death of the Ashiq Ghorbani in Jabraeil district located in the Republic of Azarbaijan. There are also researchers who offer a middle way for the Ashiq Ghorbani 's place of residence and believe that the places called Deiri or Deirili are actually two villages close to each other in the Republic of Iran and Azarbaijan .

1. Associate professor of Persian Language and Literature, Azarbaijan Shahid Madani University, Tabriz, Iran.

<https://orcid.org/> <https://orcid.org/0000-0001-8033-2416>

2. Associate professor of Persian Language and Literature, University of Tabriz, Tabriz .Iran
<https://orcid.org/0000-0002-8072-8733>.

Received: 04/08/2022

Accepted: 26/01/2023

* Corresponding Author's E-mail:
rasmi1390@yahoo.com

Research background

So far as the works of Ashiq Ghorbani and the story of "Ashiq Ghorbani and Pari" are concerned, some studies have been conducted in Iran, the Republic of Azerbaijan and Turkey, such as "A look at the life of the Ashiq Ghorbani" (Kazem Ove, 2010), "Ashiq Ghorbani, wake up with a cup of love " (Mohammadpour, 2019), "The story of Aashiq Ghorbani and Pari" (Saei, 2014); however, no research has been done on the content of this story in a comparative way.

The main research question

The study aims to answer the following question:

What are the main elements of the story of Ashiq Ghorbani and Pari in the narratives of Iran and Turkey?

Research hypothesis

In such Ashiqlar stories, there are some common themes in the narratives of Iran and Turkey such as: falling in love by hearing the description of beauties or by seeing the dream of the beloved, traveling, being the lover and the beloved, using the language of poetry in the conversation between the lover and the beloved, the presence of helpers and mediators as nanny, pimp or maid, and being bound by moral principles

Discussion

Although folk tales were created in the environment of oral culture, over time, they were transferred to the written environment with the development of writing and printing techniques. Ashiqlar stories are one of the types of folk stories. This type of literature, which has a deep connection with mythology, is a combination of poetry and prose. Considering that the stories of Ashiqlar are divided into two categories: epic (Egidliq Dastani) and romantic stories (Mohbbat

Dastani), the story of Ashiq Ghorbani can be considered as one of the romantic stories (see Rasmi and Rasmi, 2017, 42). It is narrated with different narrations in Iran, Azerbaijan and Turkey. The story of the Ashiq Ghorbani is also one of the folk stories that remained in such a process. Ashiq Ghorbani is one of the Ashiqs committed to the court of Shah Ismail Safavi, who was famous and trusted during his lifetime. There is no information about the biography of Ghorbani in the historical sources, but his biography is based on his poems and the story that is narrated in the name of him and his beloved Pari or Parizad, a story that, like other stories of Ashiqlar, is connected with mythology. In addition to Iran, this story is also famous in Azarbaijan and Turkey with differences in episodes. In addition to examining the history of the Ghorbani, this article has compared the story of "Ashiq Ghorbani and Pari" in the narratives of Iran and Turkey. In Iran, in addition to Afifi's narration, which is in Persian, and the narration of Manzori Khamene, this story is narrated by Ashiq Hossein Sa'ei in the collection of stories "Ashiqlar". In Turkey, it has been registered in the Hasan Pasha Manuscripts Library in Çorum according to Hindliog lu number 1/3147 without date. This article deals with the comparative analysis of the story "Aashiq Ghorbani and Pari (Parizad)" in Iranian and Turkish narratives.

Conclusion

The story of Ashiq Ghorbani and Pari, which is derived from the story of Asiq Ghorbani, a famous Ashiq in Shah Ismail's court, is connected with the myth in the passage of time, and his love and Pari are narrated by other Ashiqs. The corresponding themes and characters in the narratives of Iran and Turkey are almost the same. This story is consistent with the "model of the hero in the story of Ashiqlar" except for the birth due to the charity and Darvish's apple. The main differences between the Iranian and Turkish narratives is that in the

Culture and Folk Literature

E-ISSN: 2423-7000

Vol. 10, No. 48

January & February 2023

Research Article

Iranian narrative, there is the main helper of Hazrat Ali (AS), the lovers are reunited, while in the Turkish narrative, they experience annihilation.

References

- Kazem Auf, G. (2008). *Ghorbani (A look at the life of the Ashiq Ghorbani)* (translated into Farsi by Naser Ahmadi). Wafa Publication.
- Mohammadpour, D. (2019). *Ashiq Ghorbani, wake up with a cup of love*. Hoda Publication.
- Rasmi, A., & Rasmi, S. (2017). The elements of motif in the tale of Asli and Karam. *CFL*, 5(12), 41-63.
- Saei, H. (2014), *Turk stories of Ashiqs* (vol. 1 and 2). Azar Turk in Collaboration with Nabati Publication.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

دوماهنامه فرهنگ و ادبیات عامه

سال ۱۰، شماره ۴۸، بهمن و اسفند ۱۴۰۱

مقاله پژوهشی

DOR: 20.1001.1.23454466.1401.10.48.3.6

داستان «عاشیق قربانی و پری (پریزاد)» در روایت‌های ایران و ترکیه

عاتکه رسمی*^۱، سکینه رسمی^۲

(دریافت: ۱۳/۰۵/۱۴۰۱ پذیرش: ۰۶/۱۱/۱۴۰۱)

چکیده

بررسی تاریخ عاشیق‌ها مؤید این نکته است که اوج خلاقیت‌های ادبی عاشیق‌ها با دوره اقتدار صفویه، گره خورده و تکامل هنر عاشیقی بعد از آن دوره صورت گرفته است. یکی از عاشیق‌های معروف آذربایجان «عاشیق قربانی» است. عاشیق قربانی از عاشیق‌های متعهد به دربار شاه اسماعیل صفوی است که در زمان حیات خود نیز شهرت و قبولی داشت. از شرح حال قربانی در منابع تاریخی خبری نیست، بلکه شرح حال او براساس اشعار او و داستانی که به نام او و معشوقش پری یا پریزاد بر سر زبان‌هاست، ساخته شده است، داستانی که همانند دیگر داستان‌های «عاشیق‌لار» با اسطوره پیوند خورده است. این داستان علاوه بر ایران در جمهوری آذربایجان و ترکیه نیز با اختلافاتی در حوادث فرعی دارای شهرتی است. این مقاله به بررسی تطبیقی داستان «عاشیق قربانی و پری (پریزاد)» در روایت‌های ایران و ترکیه می‌پردازد.

واژه‌های کلیدی: داستان، عاشیق قربانی و پری، ایران، ترکیه.

۱. دانشیار گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه شهید مدنی آذربایجان، تبریز، ایران (نویسنده مسئول).

Emil:rasmi1390@yahoo.com

<https://orcid.org/0000-0001-8033-2416>

۲. دانشیار گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشکده ادبیات فارسی و زبان‌های خارجی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران.

<https://orcid.org/0000-0002-8072-8733>

۱. مقدمه

عاشیق قربانی از عاشیق‌های مشهور دوران صفویه است. اطلاعات مربوط به تاریخ تولد و مرگ او، حدس‌هایی بیش نیستند. گرچه از قربانی با لقب «دیریلی» یاد می‌شود، لیکن در مورد محل تولد و وفاتش اختلاف است. از بررسی‌های مربوط به اشعار او معلوم می‌شود که او در روستای دیری یا دیریلی در منطقه قارداغ متولد شد و بعد از سیر و گذار در اواخر عمر به زادگاهش بازآمد و در همان جا درگذشت (Dadaş zade, 1972, p. 3). با این حال اخیراً در برخی بررسی‌ها گفته شده است که روستای دیری یا دیریلی محل تولد و وفات قربانی در ناحیه جبرائیل واقع در جمهوری آذربایجان قرار داشته است (Abbaslı, 2016, pp. 37-38). محققانی هم هستند که راه میانه‌ای برای محل زندگی قربانی ارائه می‌دهند و معتقدند که مکان‌هایی به نام دیری یا دیریلی در واقع دو روستای نزدیک به هم در جمهوری آذربایجان و ایران هستند. بر مبنای نظر این محققان از اطلاعات جمع‌آوری شده به‌خصوص از فرهنگ شفاهی مشخص شده که قربانی منسوب به هر دو روستا بوده و بین آن‌ها رفت‌وآمد داشته است (Qaraxanlı, 2010, pp. 35-37). در هر صورت عاشیق قربانی، سردسته عاشیق‌های خلاق و استاد است. گفتنی است که

عاشیق‌ها همه در یک سطح و مرتبت نیستند و آنان را به طور کلی می‌توان به دو دسته تقسیم کرد: ۱- عاشیق‌های خلاق و استاد، ۲- عاشیق‌های حرفه‌ای و ایفاگر. عاشیق‌های رده اول شعرهای نغز می‌سرایند، داستان می‌پردازند، آهنگ می‌سازند و سرودها و ساخته‌های خود و آثار گذشتگان را با مهارت ایفا می‌کنند. بعضی از این عاشیق‌ها فقط شعر می‌سرایند و از قابلیت نوازندگی و خوانندگی محروم‌اند. عاشیق‌های حرفه‌ای اشعار و داستان‌های عاشیق‌های استاد را از بر کرده، هنر

داستان «عاشیق قربانی و پری (پریزاد)» در روایت‌های ایران و ترکیه _____ عاتکه رسمی و همکار

عاشیقی را فرا گرفته، مجالس شادی مردم را حلاوت و حرارت می‌بخشند
(رئیس‌نیا، ۱۳۶۶، ص. ۸۸).

عاشیق قربانی نیز عاشیقی است قوپوزنواز از رده اول که خود علاوه بر شاعری، آهنگساز است. بسیاری از اشعار عاشیق قربانی که وی برای اجرا در آهنگ‌های بدیع قوپوز سروده، مشهور است، از جمله شعری که به آهنگی سوزناک ترنم می‌شود و خطاب به شاه اسماعیل ختائی (شیخ اوغلو) است که در آن از ظلم و ستمی که «قارا وزیر» بر او روا داشته، فریاد برمی‌دارد و سخن از درد و مصائب و محن مردمی دارد که در زیر تزییقات و ظلم و ستم فئودالی زندگی می‌کردند و گویی براساس روایت‌های مختلف داستان عاشقانه او، قارا وزیر باعث فلاکت او شده است، زیرا اکثر محققان بر این باورند که قربانی و شاه اسماعیل در یک زمان زندگی می‌کرده‌اند. براساس این اطلاعات شاه اسماعیل، قربانی را تحت‌الحمایه خود گرفته و در بسیاری از جنگ‌ها با خود می‌برده است. از اشعار شکوایی وی خطاب به شاه اسماعیل چنین برمی‌آید که با شاه مناسبات دوستانه داشته است و در سال ۹۰۶ق که شاه اسماعیل صفوی چهارده ساله در تبریز تاج‌گذاری می‌کند، عاشیق قربانی با او بوده که شعر «شاه خطایی، شاه خطایی»، اشاره به این جریان است. براساس شعرهای «اویان سن مورشودوم آی شاه اسماعیل»، «گلمیشم»، «استیرم» و «گلدیم» اثبات می‌شود که وی برخلاف بعضی روایات نه تنها از سوی شاه اسماعیل مجازات نشده، بلکه مورد حمایت او نیز قرار گرفته است، چنان‌که در شعر زیر حمایت شاه را می‌طلبد:

دیری داغلاریندان، اوزاق یوللاردان	البته که بیر مُرادا گلمیشم
دوورون سیتیمندن، چرخین الیندن	بیر شاهیم وار، اونا دادا گلمیشم

(قربانی، ۱۳۸۸، ص ۱۲۶)

برگردان: از کوه‌های «دیری»، از راه‌های دور/ البته که به سوی مرادی آمده‌ام/ از دست ستم روزگار و دست فلک/ پادشاهی دارم که به دادخواهی پیش او آمده‌ام.

وی از طلایه‌داران شعر عاشیقی است که به ابداع آهنگ‌هایی نیز شهرت دارد. قربانی هفت آهنگ به شاه خطایی اختصاص داده که عبارت‌اند از: شاه خطایی، شاهسونی، شاه سارایی، باش دیوانی، حیدری، ابراهیمی و سلطانی که هم اکنون نیز مورد توجه عاشیق‌ها قرار می‌گیرد. پروفیسور سدنیک آهنگ‌های «شاه خطایی دیوانی سی»، «شاه یوخوسو» و «شاه دورغوزانی» را نیز بدان اضافه می‌کند (همان، مقدمه عبادی قاراخانلو، ۱۳۸۸، ص. ۱۹).

پس از شکست شاه اسماعیل از سلطان سلیم در چالدران، عاشیق قربانی را به قارص برده به عثمانی‌ها سپرده‌اند و عاشیق قربانی یازده سال نزد آن‌ها مانده است.

شعر قربانی مملو از مفاهیم عرفانی و صوفیانه، غنایی، اجتماعی، اخلاقی، حماسی، شکوایی، حبسیه و معماست، از این‌رو شناخت شعر وی گذشته از حیث فولکلورشناسی، از لحاظ تاریخی و جامعه‌شناسی نیز اهمیت دارد.

اشعار قربانی در قالب‌های بایاتی^۱، گرایلی^۲، قوشما^۳، دیوانی^۴ و دئیشمه^۵ آمده است و در آن‌ها از صنعت‌های تجنیس، تکریر، زنجیره‌مه، گوللو- قافیه زیاد استفاده کرده است (همان، ص. ۴۰). بزرگ‌ترین مجموعه شعر وی متعلق به غضنفر کاظم اف است. در کتاب آثار قربانی به همت کاظم اف، ۱۳۲ شعر متعلق به شعرهای قربانی است که ۱۸ مورد از آن‌ها گرایلی، ۸۰ مورد قوشما، ۸ مورد تجنیس، ۳ مورد قفل بند، ۹ مورد دئیشمه، ۲ مورد دیوانی، ۱ مورد قطعه، ۱۰ مورد بایاتی و ۱ مورد جهان‌نامه هستند. علاوه بر این‌ها ۵ قطعه شعر ناقص نیز به نام او ثبت شده است Kazi mov, (2006, pp. 220-125).

داستان «عاشیق قربانی و پری (پریزاد)» در روایت‌های ایران و ترکیه _____ عاتکه رسمی و همکار

به گفته پاشا افندیف (۱۹۹۲، ص. ۲۵۳)، سلمان ممتاز اولین بار در سال ۱۹۲۳م با مقاله «قربانی، خلق عاشیقی»، قربانی را به دنیای علم و ادب معرفی کرد. غیر از او فولکلورشناسان زیادی از جمله: همت علیزاده، حمید آراسلی، اهلیمان آخوند اوو، محمدحسن تهماسب، مرسل حکیم اوو، غضنفر کاظم اوف و پاشا افندیف به جمع و نشر اشعار قربانی همت گماشته‌اند.

۲. پیشینه تحقیق

در باب آثار عاشیق قربانی و داستان «عاشیق قربانی و پری» در ایران، جمهوری آذربایجان و ترکیه تحقیقاتی صورت گرفته است که از آن جمله می‌توان به «عاشیق قربانی حیاتینا بیر باخیش» (کاظم اوف، ۱۳۸۰)، دیریلی قربان - قربانی (همان، ۱۳۹۹)، عاشیق قربانی و پری خانم (منظوری خامنه، ۲۰۱۳)، پری و قربانی (عفیفی، ۱۳۹۹) و عاشیق قربانی شعرلر (عبادی قاراخانلو، ۱۳۸۹)، «عاشیق قربانی، بیدار جام عشق» (محمدپور، ۱۳۹۹) عاشیق قربانی ایله پری داستانی (ساعی، ۱۳۹۴) اشاره کرد.

۳. داستان عاشیق قربانی و پری

قصه‌های عامیانه گرچه در محیط فرهنگ شفاهی خلق شدند، اما به مرور زمان با گسترش نوشتار و توسعه فنون چاپ به محیط نوشتاری منتقل شدند. داستان قربانی نیز یکی از داستان‌های عامیانه‌ای است که در چنین روندی باقی مانده است. این داستان اگرچه از ایران سرچشمه گرفته، اما در ترکیه و جمهوری آذربایجان نیز شهرتی یافته است. وجود متون شفاهی و نوشتاری این امکان را به ما می‌دهد که قربانی را به عنوان عاشیق مشترک کشورهای ایران، ترکیه و جمهوری آذربایجان بپذیریم. داستان قربانی و پری نیز در کشورهای متعدد شناخته شده است. این داستان در ایران علاوه بر روایت

عفیفی که به زبان فارسی است به روایت منظوری خامنه و روایت عاشیق حسین ساعی در مجموعه داستان‌های «عاشیق‌لار» به زبان ترکی آمده است. در ترکیه نیز روایت چوروم^۶ یکی از روایات مشهور این داستان است که با عنوان داستان «قربانی و پریزاد» در کتابخانه نسخه‌های خطی حسن پاشا در چوروم به روایت هندلی اوغلو^۷ به شماره ۳۱۴۷/۱ بدون تاریخ به ثبت رسیده است.

۴. بن‌مایه‌های داستان «عاشیق قربانی و پری»

عاشیق، انسانی است که از یک سو از فولکلور بهره می‌گیرد و از سویی دیگر، اشعار او بعداً دهان به دهان می‌گردد و خود بخش دیگری از فولکلور می‌شود، چنان‌که داستان زندگی عاشیق قربانی نیز بعدها با اسطوره پیوند می‌خورد، عاشیق قربانی، قهرمان داستان رمانتیک «قربانی و پری (پریزاد)» می‌شود، اشعار او بعدها بر مبنای همان داستان روایت می‌شود و عاشیق‌های دیگر داستان عشق او و پری را برای دیگران نقل می‌کنند. با توجه به این‌که داستان‌های «عاشیق‌لار» به دو دسته حماسی (ایگیدلیق دستانی) و عاشقانه (محبت دستانی) تقسیم می‌شود، داستان عاشیق قربانی را می‌توان از جمله داستان‌های عاشقانه دانست است (ر.ک: رسمی و رسمی، ۱۳۹۶، ص. ۴۲). این داستان تمام ویژگی‌های افسانه‌های ایرانی: عاشق شدن با شنیدن وصف زیبایی یا با دیدن رؤیای معشوق، سفر، فعال بودن عاشق و معشوق، استفاده از زبان شعر در گفت‌وگوی عاشق و معشوق، وجود یاریگران و واسطه‌ای به‌عنوان دایه، دلاله یا ندیمه، و همچنین مقید بودن به اصول اخلاقی (ر.ک: جعفری (قنواتی)، ۱۳۸۴، صص. ۲۱۶-۲۲۵) را داراست و با «الگوی قهرمان در داستان عاشیق‌لار» نیز جز در تولد به واسطه راز و نیاز و صدقه و سیب درویش (رسمی و رسمی، ۱۴۰۰، صص. ۳۵-۶۶) مطابقت دارد.

داستان «عاشیق قربانی و پری (پریزاد)» در روایت‌های ایران و ترکیه _____ عاتکه رسمی و همکار

در ذیل به بررسی تطبیقی بن‌مایه‌های داستان «قربانی و پری (پریزاد)» بر مبنای روایت‌های حسین ساعی از ایران و روایت هندلی اوغلو از چوروم ترکیه پرداخته می‌شود.

۱-۴. خانواده، تولد و کودکی قهرمان

در ریخت‌شناسی داستان‌های عاشقانه، اغلب نقطه آغازین داستان با تولد قهرمان آغاز می‌شود، تولد و کودکی قهرمان، مانند دیگر مراحل به صورت فراعادی است، به نظر کمپبل «قهرمان از هنگام تولد، در درون خود، دارای نیرویی خود به خود خلاق جهان طبیعی است. معنی هیئت و هیکل او هم همین است. از سوی دیگر قهرمان انسانی باید «فرود آید» تا ارتباط با جهان مادون بشر را دوباره تبیین کند» (۱۳۹۶، ص. ۳۲۴). در داستان‌های عاشقانه تمامی ملل، عشاق یا حداقل یکی از آنها از خاندان بزرگان بوده و کم‌تر داستانی دیده می‌شود که عشاق به مراتب پایین‌تر تعلق داشته باشند. در داستان «عاشیق قربانی و پری» نیز، عشاق بزرگزاده هستند. در روایت ایرانی در منطقه قارداغ آذربایجان، فرامرز بیگ، دو پسر به نام‌های فرضعلی و میرزاعلی دارد، میرزاعلی در دربار شاه اسماعیل مقامی ویژه دارد، وی روزی از طرف شاه اسماعیل به سفارت هندوستان برگزیده می‌شود، موقع وداع به همسر باردارش می‌گوید که چه‌بسا این مأموریت به طول بکشد، آن‌گاه بازوبندی به او می‌سپرد که اگر فرزندش پسر شد، آن را به بازوی او ببندد. چندی بعد همسر میرزاعلی در روز عید قربان، فرزندش به دنیا می‌آورد که او را تیمناً قربانی نام می‌نهند (ر.ک: ساعی، ۱۳۹۴، ص. ۱۶۴). جدا شدن پدر قبل از تولد فرزند و سپردن نشانه‌ای جهت شناسایی او در آینده یکی از کهن‌الگوهای مطرح در داستان‌های ملل مختلف است. در روایت ترکیه پدر قربانی یک

مرد ثروتمند از استان‌های ایران به نام «عنقا بازرگان» است. عنقا بازرگان سه پسر به نام‌های رجب، شعبان و قربانی دارد که قربانی کوچک‌ترین آنهاست (Erol, 2018, p. 245).

۲-۴. بوت‌ا گرفتن قهرمان در رؤیا و عاشق شدن و عاشیق شدن او

قوی‌ترین بن‌مایه داستان‌های غنایی، عشق است. در واقع در این داستان‌ها

قدرت و اقتداری که از چنگ دشمن به درآمده، آزادی‌ای که از بدخواه و غبار هیولا رها شده، انرژی زندگی که از دام‌های مستبد محکوم آزاد شده است، همه در نماد یک زن متجلی می‌شوند ... او همان نیمه دیگر خود قهرمان است، چرا که «یک، هر دو» است، اگر مقام و مرتبه مرد در حد سلطنت دنیا باشد، زن دنیا است و اگر مرد جنگاور است، زن شهرت است. زن تصویر سرنوشت مرد است که باید از زندان وضع موجود که او را محاصره کرده است رهایی یابد، ولی اگر مرد به سرنوشت خود، آگاه نباشد و یا تأملات و اندیشه‌های دروغین او را فریب دهند، هیچ کوششی از سوی او نمی‌تواند بر موانع فائق آید. در واقع در این مرحله قدرت و اقتدار و تمامی آزادی به‌دست آمده برای قهرمان، در نماد یک زن متجلی می‌شود که قهرمان او را به همسری خود در می‌آورد (کمپیل، ۱۳۹۶، ص. ۳۴۴).

عاشق شدن با شنیدن وصف معشوق یا دیدن وی در خواب یا بیداری یا دیدن تصویر یکی از بن‌مایه‌های داستان‌های غنایی است. عاشیق قربانی نیز در خواب، پری را می‌بیند، لیکن رؤیای او با باده عشق (بوتا) که در داستان‌های «عاشیق‌لار» آمده است، پیوند می‌خورد (ر.ک: رسمی و رسمی، ۱۴۰۰، ص. ۵۴). در داستان عاشیق قربانی، این باده به‌وسیله حضرت علی (ع) به قهرمان داستان پیموده می‌شود، که قربانی روزی در هفده‌سالگی به همراه هم‌مکتبی‌هایش به زیارتگاه یکی از اولیا می‌روند، آن‌ها شب را در آن‌جا بیتوته می‌کنند نماز صبحگاهی را می‌خوانند دوباره به خواب می‌روند، قربانی تازه

داستان «عاشیق قربانی و پری (پریزاد)» در روایت‌های ایران و ترکیه _____ عاتکه رسمی و همکار

به خواب رفته که ناگاه حضرت علی (ع) را با جام باده‌ای می‌بیند. حضرت علی (ع) آن جام را به قربانی می‌پیماید و سپس می‌گوید: فرزند! بنگر تا چه می‌بینی، قربانی، باغی پر از گل می‌بیند با حوضی پر آب که در کنار آن دختری ماه‌پاره نشسته است. حضرت علی می‌گوید که او پری، دختر زیادخان و خواهر عبدالله‌خان حاکم گنجه است، جام عشق را به هر دو شما پیمودم، برو با او ازدواج کن، بعد از این تو را «عاشیقی حق» نیز ارزانی کردم (ر.ک: ساعی، ۱۳۹۴، ص. ۱۶۴).

در روایت ترکیه، قربانی به دنبال برادرانش به مزرعه می‌رود، اما در راه گم می‌شود و در چادر چهل‌تنان به خواب می‌رود. در خواب، پریزاد خواهر زیادخان (در روایت ایرانی زیادخان پدر پری است) به او بوتا می‌دهد و همین‌طور بوتای قربانی نیز به پریزاد داده می‌شود. برادران قربانی، او را در حالت خلسه می‌یابند، به خانه می‌آورند و چون علت این وضعیت را از او جویا می‌شوند، قربانی با خواندن اولین شعر خود نشان می‌دهد که عاشق پریزاد است و درواقع همراه با عشق، هنر عاشیقی نیز به او ارزانی شده است (Erol, 2018, p. 245).

۳-۴. شوریدگی قهرمان

شوریدگی از بن‌مایه‌های مهم داستان‌های غنایی است. در داستان عاشیق قربانی، این شوریدگی، از همان شب باده خوردن در رؤیا آغاز می‌شود که قربانی سراسیمه از خواب بیدار می‌شود و به گریه می‌پردازد و چون دوستان وی احوال او را جویا می‌شوند، قربانی می‌گوید که از نصیب اولیا برخوردار شده است. چون دوستانش شوریدگی او را می‌بینند می‌گویند: بیچاره میرزاعلی که فرزند دُرَدانه‌اش به جنون دچار شد. این شوریدگی قربانی را به سوی گنجه روان می‌کند (Erol, 2018, p. 245؛ نیز ساعی، ۱۳۹۴، ص. ۱۶۴).

۴-۴. چاره‌گری خویشان

در داستان‌های غنایی چون عاشق، کارش به شوریدگی و جنون می‌انجامد، اطرافیان به انحای مختلف به چاره‌گری می‌پردازند؛ این چاره‌گری گاه به صورت پند و اندرز است، گاه به دعا و نیایش متوسل می‌شوند تا عاشق از معشوق روی گرداند و گاه با برگزیدن همسری دیگر، میان عاشق و معشوق فاصله ایجاد می‌کنند. «در داستان‌هایی از این دست، والد نقش محترک را دارد» (کمپبل، ۱۳۹۶، ص. ۳۴۶). در داستان عاشیق قربانی، فردای شبی که قهرمان از باده عشق سرمست شده است، قصد سفر به گنجه می‌کند، لیکن مادر و عمویش فرضعلی با پند و نصیحت سعی دارند که او را از رفتن به سوی گنجه باز دارند و چون این پند و نصیحت مؤثر نمی‌افتد، مادر به سفر او راضی می‌شود (ر.ک: ساعی، ۱۳۹۴، ص. ۱۷۰). در روایت ترکیه نیز قهرمان به دنبال معشوقش به سفر می‌رود، که البته در این روایت نیز مادرش می‌خواهد جلوی او را بگیرد، اما نمی‌تواند متقاعدش کند و عاقبت قهرمان به سفر اقدام می‌کند (Erol, 2018, p. 245).

۴-۵. سفر

یکی از بن‌مایه‌های داستان‌های غنایی، سفر عاشق برای رسیدن به معشوق است. در داستان عاشیق قربانی و پری، سفر قهرمان، فردای شبی است که قهرمان در رؤیا دیدن از باده برخوردار شده است. قهرمان در جست‌وجوی معشوق قدم در راه سفر می‌گذارد از این‌رو مادر را اقناع می‌کند و مادرش او را به کاروان‌سالاری می‌سپارد (ساعی، ۱۳۹۴، ص. ۱۶۹).

در روایت ترکیه، قربانی، هنگام جست‌وجوی شهر قره باغ در راه با درویشی روبه‌رو می‌شود و با درویش لباس عوض می‌کند، دوباره به راه خود ادامه می‌دهد و با پرس‌وجو عمارت زیاد خان را پیدا می‌کند. پیرمردی که جلوی عمارت می‌نشیند ماجرا

داستان «عاشیق قربانی و پری (پریزاد)» در روایت‌های ایران و ترکیه _____ عاتکه رسمی و همکار

را به زیاد خان می‌گوید. زیاد خان زمانی که از وضعیت مطلع می‌شود، دستور می‌دهد قربانی را کتک بزنند و از آنجا دورش کنند. چون قربانی به خود می‌آید، با گشت و گذار در شهر به دکان سازفروش‌ها می‌رسد و سازی تهیه می‌کند، سپس به قهوه‌خانه^۸ عاشیق‌ها می‌رود و در مسابقه‌ای، عاشیق‌های آنجا را مغلوب می‌کند. مغلوب شدن عاشیق‌ها توسط عاشیقی ناشناس به زیاد خان گزارش داده می‌شود و خان از آن‌ها می‌خواهد که قربانی را بیاورند، در حالی که قربانی را به کاخ می‌برند، او و پریزاد یکدیگر را می‌بینند. قربانی با خواندن شعری عشق خود را به پریزاد اعلام می‌کند (Erol, 2018, p. 245).

۶-۴. آزمون

یکی از بن‌مایه‌های داستان‌های غنایی، آزمایش عاشق است که معمولاً به وسیله معشوق یا پدر معشوق و گاه به تحریک رقیب عشقی انجام می‌گیرد. این آزمایش‌ها کفایت و لیاقت عاشق را به منصفه ظهور می‌رساند و جنگاوری و گاه علم و خرد قهرمان را به طرف مقابل نشان می‌دهد. رویارویی قهرمان با موانع به دو صورت است، یا به صورت آزمون و یا به صورت جنگ و میدان نبرد. قهرمان در این مرحله از موهبت درک خالص، برخوردار است. «او که خود را به سختی حفظ می‌کند و از همه تأثیرات و اشیا، روی بر می‌گرداند، عشق و نفرت را ترک می‌گوید، به تنهایی می‌زید، اندک می‌خورد، گفتار و کردار و پندار خود را مراقبت می‌کند ... او لایق یکی شدن با فناپذیر است» (همان، ص. ۳۵۵). این بن‌مایه تا حدی در داستان عاشیق قربانی دیده می‌شود، زیرا او پیک خدا و عاشیق حق است و خود را قطره‌ای می‌پندارد که به عمان رسیده است (ساعی، ۱۳۹۴، ص. ۱۶۹).

در این داستان مانند اغلب داستان‌های «عاشیق‌لار»، آزمون به صورت طرح سؤالات معماگونه که در بین «عاشیق‌لار» رواج دارد و به «دئیشمه» معروف است، دیده می‌شود. این آزمون بین عاشیق احمد که استاد و سرآمد هجده عاشیق است و عاشیق قربانی صورت می‌گیرد و قربانی بر عاشیق احمد فائق می‌آید. گفتنی است که این سؤالات ساده و عامیانه است. رسم بر این بوده است که عاشیق مغلوب، ساز خود را تسلیم می‌کرد، اما عاشیق قربانی براساس جوانمردی از گرفتن ساز، اغماض می‌کند، بدین شرط که عاشیق احمد پس از این نباید باعث آزار دیگری شود. در صحنه‌ای دیگر عبدالله خان می‌خواهد قربانی را عاشیق دربار خود بکند، ناظر محمدعلی اعتراض می‌کند که او نمی‌تواند عاشیق حق باشد و باید مورد آزمایش قرار گیرد، از این‌رو در مجلس عبدالله خان، چشم‌های قربانی را می‌بندند، آن‌گاه قرآن را باز می‌کنند و از او می‌خواهند که با چشم بسته و با تماس انگشتش به آیه، آن را تلاوت کند. در این حالت، حضرت علی (ع) حاضر می‌شود و می‌گوید: نترس فرزندان! آن که تو را به راه فراخوانده نهایت نخواهد گذاشت، بخوان آیه معراج پیامبر را، و قربانی آن را تلاوت می‌کند، در حالی که عبدالله خان و مجلسیان همراه با پری و ندیمان که از پشت در گوش می‌دادند، به عاشیق حق بودن او ایمان می‌آورند، اما باز ناظر محمدعلی که بیم دارد پری را از دست بدهد، از عبدالله خان می‌خواهد دوباره قربانی را امتحان کند. این بار پنج دختر را حاضر می‌کنند و از قربانی می‌خواهند که نام هر یک را بگوید، و قربانی با اشعاری که ترجیع‌بند هر یک نام معشوق او، «پری» را دارد، دختران را معرفی می‌کند (همان، ص. ۱۸۹، ۱۹۰). در روایت ترکیه کل وزیر می‌خواهد که پریزاد را به عقد پسرش درآورد و چون می‌بیند که او را به عقد قربانی در می‌آورند، موضوع را به دخترش شیرین نگار می‌گوید و شیرین نگار از زیاد خان می‌خواهد تا قربانی را در باب

داستان «عاشیق قربانی و پری (پریزاد)» در روایت‌های ایران و ترکیه _____ عاتکه رسمی و همکار

عاشیق حق بودن بیازماید. در این روایت پریزاد با لباس خدمتکاران در بین چهل دختر حاضر می‌شود تا قربانی با خواندن شعری هریک را معرفی کند، قربانی در بین چهل دختر پریزاد را می‌شناسد و شعرهایش را خطاب به او می‌خواند (Erol, 2018, p. 245).

۷-۴. یاریگران

در داستان‌ها اغلب یاریگرانی حضور دارند تا قهرمان را یاری دهند. به نظر کمپبل هیچ خوان و وظیفه‌ای خارج از حیطه مهارت او در دنیا نخواهد بود. یارانی در راه غیرمترقبه امداد می‌رسانند و معجزاتی در زمان و مکان رخ می‌دهند که طرح او را پیش می‌برند، خود سرنوشت (دوشیزه) دستی به یاری دراز می‌کند و نقطه ضعف والد لو می‌دهد. سدها، زنجیرها، شکاف‌ها و جبهه‌ها، هر چه باشد، در برابر حضور مقتدرانه قهرمان حل می‌شوند. چشمان آن پیروزمند که دست تقدیر با اوست، بلافاصله شکاف باریکی برای عبور از دیوار قلعه می‌یابد و با ضربه سر آن را کاملاً باز می‌کند (۱۳۹۶، ص. ۳۴۴).

این یاریگران ممکن است همدم و دوست عاشق، دایه، درویش، خضر، پیر، حضرت علی یا یکی از اولیا باشند که به‌عنوان پیر فرزانه نمود می‌یابند. پیر فرزانه بخشی از شخصیت هر فرد، فارغ از سن و سال اوست. در مکتب یونگ، پیر فرزانه نماد خرد موروثی است و جزو سرشت همه انسان‌ها محسوب می‌شود. شخصیتی مسن و صاحب اقتدار که در ساختار ضمیر انسان‌ها جای دارد و در واقع همان تجربه کهن و حقیقت تجربی و خرد ذاتی است که با ما زاده می‌شود و هماهنگی تمامی ساختار زیستی و روانی آدمی را به عهده دارد. صورتی ازلی که در رؤیاها، در قالب پدر، پدربزرگ، معلم، فیلسوف، مرشد، حکیم یا کاهن تجلی پیدا می‌کند و در افسانه‌ها در هیئت حکیمی کهنسال، پیرمردی منزوی، یا ساحری

قدرتمند که به کمک قهرمان گرفتار می‌شتابد و از طریق عقل برتر به او کمک می‌کند تا از سرنوشتی شوم نجات یابد (یونگ، ۱۳۶۸، ص. ۱۱۲).

یونگ این جنبه از شخصیت انسان را «شخصیت ثانوی» می‌نامد. در داستان‌های «عاشیق‌لار» از دوران صفویه به بعد، معمولاً یاریگر غیبی و پیر فرزانه در سیمای حضرت علی^(ع) تجلی می‌کند. در داستان قربانی نیز، حضرت علی است که جام باده عشق را به عشاق می‌پیماید و در آزمون‌ها قهرمان را یاری می‌کند (ر.ک: ساعی، ۱۳۸۴، ص. ۱۶۴)، اما در روایت ترکیه درویشی با مبدل کردن لباس قربانی را یاری می‌دهد (Erol, 2018, p. 245).

۸-۴. پایان داستان

مرحله آخر عزیمت است؛ یعنی «آخرین عمل قهرمان که در زندگی‌نامه قهرمان می‌آید، مرگ و یا عزیمت اوست و این لحظه هنگامی است که معنای زندگی‌اش در آن خلاصه شده است» (کمپبل، ۱۳۹۶، ص. ۳۵۷). پایان داستان در دو روایت کاملاً متفاوت است. در یکی عشاق مانند اغلب داستان‌های «عاشیق‌لار» به وصال می‌رسند و در دیگری ناکام، مرگ نصیبشان می‌شود. در روایت ایران قربانی به تبریز می‌رسد و قصد دادخواهی از شاه را دارد، بعد از یازده ماه انتظار برای دیدار شاه، جنب و جوشی در شهر می‌بیند و می‌شنود که سفیر ایران از هندوستان بازمی‌گردد، شاه اسماعیل نیز در این میان از دربار بیرون آمده است، قربانی جهت عدالت‌خواهی پیش شاه اسماعیل می‌رود تا از ظلم ناظر محمدعلی شکایت کند. در این دیدار اتفاقی پدر و پسر به هم می‌رسند و نسبت به همدیگر احساس آشنایی می‌کنند، میرزاعلی از اصل و نسب قربانی سؤال می‌کند، قربانی بازوبند خود را بدو نشان می‌دهد. میرزاعلی پسر را می‌شناسد و از شاه به سبب غفلت از خانواده‌اش گله و شکایت می‌کند. شاه به جبران بی‌مهری‌اش نسبت به

داستان «عاشیق قربانی و پری (پریزاد)» در روایت‌های ایران و ترکیه _____ عاتکه رسمی و همکار

خانواده میرزاعلی، سیصد سوار به همراه قربانی به گنجه می‌فرستد و پری را با تهدید از عبدالله خان خواستگاری می‌کند، لیکن به نیرنگ ناظرمحمدعلی، بزی را می‌کشند و در تابوت می‌گذارند، دفن می‌کنند و به قربانی می‌گویند که پری در گذشته است، اما قربانی به ندای دل، و به فرّ عاشیق بودن، درمی‌یابد که پری زنده است، او را در سرای می‌یابد، عبدالله خان و ناظرمحمدعلی از ترس خود را می‌بازند و به فرمان شاه اسماعیل تسلیم می‌شوند و پری را به عقد قربانی درمی‌آورند. قربانی بعد از عقد، به همراه پری به قارداغ باز می‌گردد (ساعی، ۱۳۹۴، صص. ۱۹۸-۱۹۶).

در روایت ترکیه، شیرین‌نگار وقتی متوجه می‌شود که نمی‌تواند عشاق را از هم جدا کند، جادوگران را وامی‌دارد قربانی را طلسم کنند و در جزیره‌ای متروک بیندازند. قربانی برای فرار از جزیره یک قایق درست می‌کند و در آن می‌نشیند. در همین حال خضر سواره می‌آید و قربانی را به ساحل می‌برد و قربانی شبانگاه مخفیانه به باغ پریزاد می‌رود و جریان را به او می‌گوید. پریزاد می‌گوید که تنها دایی او خسروی خان می‌تواند آن دو را به وصال هم برساند، آن‌گاه نامه‌ای به دایی خود نوشته به واسطه خود قربانی ارسال می‌کند. قربانی در راه متوجه می‌شود که تا شهر خسروی خان شش ماه راه است. اما سرانجام به عمارت خسروی خان می‌رسد و نامه را می‌دهد. خسروی خان که از اوضاع مطلع شده است سی سوار با قربانی همراه می‌کند، نامه‌ای برای زیادخان می‌فرستد و به او دستور می‌دهد که پریزاد را به عقد قربانی درآورد. قربانی در راه بازگشت، در شهر عمه خسروی خان توقف می‌کند، البته چون عمه خسروی خان فوت کرده، دخترش بر شهر حکومت می‌کند. دختری که شهر را اداره می‌کند، خود عاشیق است، از این‌رو عاشیق‌هایی را که به شهرش می‌آیند، امتحان می‌کند تا مغلوب هر عاشیق شد با او ازدواج کند. وقتی دختر متوجه می‌شود که قربانی عاشیق است با او به

«دیشمه» وارد آزمون می‌شود، با این شرط که اگر غالب شود قربانی را بکشد و اگر مغلوب شود با قربانی ازدواج کند و اداره شهر را بدو بسپارد. در این «دیشمه» اگرچه قربانی غالب می‌شود، اما با گفتن ماجرای عشق خود به پریزاد از ازدواج با دختر خودداری می‌کند. دختر نیز مکتوبی به زیادخان مبنی بر الزام او بر ازدواج عشاق می‌نویسد و سی سوار نیز به قربانی می‌دهد و او را راهی می‌کند. در همین حال، شیرین نگار دختر کل وزیر در چهار راه مزاری می‌سازد و زنان جادوگر به بهانه این‌که پریزاد در گذشته است حلوا می‌پزند و پخش می‌کنند. چون قربانی بدانجا می‌رسد خبر مرگ دروغین پریزاد را دریافت می‌کند. قربانی بر سر مزار ساختگی پریزاد آهی می‌کشد و در می‌گذرد. پریزاد نیز با شنیدن این خبر بدانجا می‌آید و در کناره پیکر قربانی جان به جان‌آفرین تسلیم می‌کند (ر.ک: Erol, 2018, p. 245)

۵. نتیجه

داستان‌های عاشیق‌لار یکی از انواع داستان‌های عامیانه است. این نوع ادبی که پیوندی عمیق با اسطوره دارد تلفیقی از نظم و نثر است. داستان «عاشیق قربانی و پری» یکی از این داستان‌هاست که با روایت‌های مختلف در ایران و کشورهای آذربایجان و ترکیه روایت می‌شود. این داستان که برگرفته از داستان عاشیق قربانی، عاشیق وابسته در دربار شاه اسماعیل است در گذر زمان خود با اسطوره پیوند می‌خورد و عشق او و پری، خود نقل عاشیق‌های دیگر می‌شود. مضامین و شخصیت‌های متناظر در روایت‌های ایران و ترکیه تقریباً همسان است، جز این‌که در روایت ایران یاریگر اصلی حضرت علی (ع) است و دیگر این‌که در روایت ایران عشاق به وصال هم می‌رسند و در روایت ترکیه فنا را تجربه می‌کنند.

پی‌نوشت‌ها

۱. بایاتی (Bayati): رایج‌ترین فرم شعر فولکلوریک یا همان ادبیات شفاهی مردم آذربایجان است. بایاتی از چهار مصراع کوتاه هفت هجایی تشکیل شده است که مصراع‌های اول، دوم و چهارم هم‌قافیه هستند و مصراع سوم آزاد است.
۲. گرایلی (Gerayli): این گونه شعر عاشیقی بین ۳ تا ۷ بند است و هر بند از چهار مصراع هشت هجایی تشکیل می‌شود. قافیه‌ها و ردیف‌ها همانند قوشماست. گرایلی از نظر موسیقی، روان‌ترین و رقصان‌ترین وزن و آهنگ را دارد.
۳. قوشما (Qoş ma): قوشما رایج‌ترین شعر عاشیقی است. هر قوشما ۳ تا ۶ بند دارد و هر بند دارای چهار مصراع است. در بند آخر نام شاعر می‌آید. هر مصراع ۱۱ هجاست و قافیه‌ها این‌گونه می‌آیند: آ-ب-و-ب، ق-ق-ق-ب، د-د-د-ب، و ... قوشما به‌مثابه «غزل» در شعر و ادبیات مکتوب است. به مصراع‌هایی که «قافیه اصلی» در آن آمده است «باغلاما» گفته می‌شود. قوشما براساس مضامین خود به سه دسته تقسیم می‌شود:
 - الف) گوزه‌لمه (Gozallama) که موضوع آن عشق، محبت، احساسات عاطفی و غیره است.
 - ب) قوچاقلاما (Qoçaqlama) که موضوع آن جنگ، شجاعت و قهرمانی است.
 - ج) آغی (Agi) که مضمون آن عزا و ماتم و مرگ است.
۴. دیوانی (Divani): شعر دیوانی نسبت به انواع دیگر شعر عاشیقی از قدمت بیشتری برخوردار است. این نوع شعر در تعداد بندها آزاد است و هر بند از چهار مصراع ۱۵ هجایی تشکیل می‌شود. گاه این مصراع‌ها به علت طولانی بودنشان به دو قسمت تقسیم می‌شوند. مصراع‌های اول، دوم و چهارم در بند اول هم‌قافیه و مصراع سوم آزاد است. بندهای بعدی مانند «قوشما» و «گرایلی» است. «دیوانی» نام چند آهنگ موسیقی عاشیقی نیز هست.
۵. دئییشه (Deyisma): دئییشه به نوعی شعر از شعر عاشیقی گفته می‌شود که به شکل سؤال و جواب یا گفت‌وگو و مناظره باشد. در این شعر مهارت، علم و استعداد عاشیق‌ها محک زده می‌شود. در مجالس بزرگ و در مقابل تعداد زیادی از مردم عاشیق‌ها به مناظره می‌پردازند. در ابتدای کار عاشیق‌ها شرط می‌بندند که طرف بازنده، سازش را تحویل دهد و حتی دیگر به عاشیقی نپردازد. به این نوع مبارزه در برخی نواحی ایران همچون ساوه و همدان، آچوب باغلمه

(açubbağ leme) گفته می‌شود. در گذشته رسم بر این بود که در پایان این مبارزه عاشیق

مغلوب سازش را به رقیبش تسلیم می‌کرد.

۶. چوروم: نام یکی از استان‌های ترکیه است که مرکز آن هم شهر چوروم است.

7. Hindliöğ lu

۸. گفتنی است از آنجا که ظهور قهوه‌خانه‌ها در ترکیه از حدود سال ۱۵۴۴م تا ۱۵۵۴م توسط تاجران

ترک از یمن و به قولی اتیوپی به ترکیه آورده شد و در ایران نیز از زمان شاه تهماسب قهوه‌خانه‌ها

دایر شد. به نظر می‌رسد ذکر نام قهوه‌خانه در این داستان تسامحاً آمده باشد.

منابع

جعفری (قنواتی)، م. (۱۳۸۴). انواع افسانه‌های ایرانی. نشریه کتاب ماه کودک و نوجوان،

۱۲ (۹۶)، ۱۲۰-۱۲۷.

رسمی، ع.، و رسمی، س. (۱۳۹۶). بن‌مایه‌های داستان اصلی و کرم. فرهنگ و ادبیات عامه، ۱۲،

۴۱-۶۳.

رسمی، ع.، و رسمی، س. (۱۴۰۰). الگوی قهرمان در داستان‌های غنایی عاشیق‌لار. فرهنگ و

ادبیات عامه، ۳۹، ۳۹-۶۶.

رئیس‌نیا، ر. (۱۳۶۶). کوراوغلو در افسانه و تاریخ. تبریز: نیما.

ساعی، ح. (۱۳۹۴). تورک عاشیق داستانلاری. ج ۱ و ۲. تبریز: آذر تورک با همکاری انتشارات

نباتی.

عفیفی، ع. (۱۳۹۹). پری و قربانی. تهران: ماهریس.

قربانی (۱۳۸۹). (شعرلر). به همت م. عبادی قاراخانلو. تبریز: اختر. هاشمی سودمند.

کاظم اوف، غ. (۱۳۸۰). قربانی (عاشیق قربانی حیاتینا بیر باخیش). ترجمه ن. احمدی. تهران:

وفا.

کاظم اوف، غ. (۱۳۹۹). دیریلی قربان- قربانی. حاضیرلایان عیوض پورحسن. تبریز: آذر توران.

انتشارات نباتی.

داستان «عاشیق قربانی و پری (پریزاد)» در روایت‌های ایران و ترکیه _____ عاتکه رسمی و همکار

کمپیل، ج. (۱۳۹۶). *قهرمان هزار چهره*. ترجمه ش. خسروپناه. مشهد: گل آفتاب.

محمدپور، د. (۱۳۹۹). *عاشیق قربانی*. بیدار جام عشق. قم: هدی.

منظوری خامنه، ع. (۱۳۷۶). *عاشیق قربانی و پری خانیم*. تبریز: یاران.

یونگ، ک. (۱۳۶۸). *چهار صورت مثالی*. ترجمه پ. فرامرزی. مشهد: آستان قدس رضوی.

Abbaslı , T. (2016). *Qurbaninin poetik irsi (Monoqrafya)*. Orxan Neş riyyatı.

Dadaşzade, A. (1972). *Qurbani*. Gençlik Neş riyatı .

Efendiyev, P. (1992). *Azərbaycan ş ifahi Xalk Edebiyyatı*. Maarif Neş riyyatı .

Erol, M (2018). Kurbanı ile peruzat hekayesinin. *Çorum Yazma Varyantı Üzerine Bir Degerlendirme*. Cilt 6. Sayı 12. Vol. 6.

Kazı mov, Q. (2006). *Qurbani eserleri*. Sarq-Qarb Neş riyyatı .

Qaraxanlı , M. Ğ . (2010). *Áşıq Qurbani şerler*. Neş r-i Axtar.

References

Abbaslı , T. (2016). *Qurbaninin poetik irsi (Monoqrafya)*. Orxan Neş riyyatı.

Afifi, A. (2020) *Pari and Ghorbani*. Mahris.

Campbell, J. (2016). *The hero with a thousand faces* (translated into Farsi by Shadi Khosrupanah). Gol Aftab Publication.

Dadaşzade, A. (1972). *Qurbani*. Gençlik Neş riyatı .

Efendiyev, P. (1992). *Azərbaycan ş ifahi Xalk Edebiyyatı*. Maarif

Erol, M. (2018). Kurbanı ile peruzat hekayesinin. *Çorum Yazma Varyantı Üzerine Bir Degerlendirme*, 12(6).

Ghorbani, M. (2010). *Poetry*. Akhtar. Hashemi Soodmand.

Jafari Qanvati, M. (2005). Types of Iranian fairy tales. *Book Month of Children and Teenagers*, 96(12), 127-120.

Jung, C. G. (1989). *Four examples* (translated into Farsi by Parvin Faramarzi). Astan Quds Publication.

Kazem Auf, G. (2008). *Ghorbani: A look at the life of the Ashig Ghorbani* (translated into Farsi by Naser Ahmadi). Wafa Publication.

Kazem Auf, G. (n.d.). *Dirili Ghorbani* (edited by Ayaz Pourhasan). Azar Toran. Nabati Publication.

Kazı mov, Q. (2006). *Qurbani Eserleri*. Sarq-Qarb Neş riyyatı .

- ManZori Khamen, A. (1997). *Ashiq Ghorbani and Pari Khanim*. Yaran Publication.
- Mohammadpour, D. (2019). *Ashiq Ghorbani, Wake up with a cup of love*. Hoda Publication. Neş riyyatı .
- Qaraxanlı , M. Ğ . (2010). *Âşiq Qurbani şerlery*. Neş r-i Axtar.
- Raisnia, R. (1987). *Kuroglu in legend and history*. Nima Publication.
- Rasmi, A., & Rasmi, S. (2017). The elements of motif in the tale of Asli and Karam. *CFL*, 5(12), 41-63.
- Rasmi, A., Rasmi, S. (2021). The pattern of the "Hero" in the stories of "Ashiqlar". *CFL*, 9(39), 36-66.
- Saei, H. (2014). *Turk stories of Ashiqs*. Azar Turk in Collaboration with Nabati Publication.

